

GLOBALIZAREA INDUSTRIEI BANCARE

Prof.dr.Ioan Bătrâncea, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca

Prof.dr.Maria Bătrâncea, Universitatea „Bogdan Vodă” Cluj-Napoca

Rezumat:

In the paper the authors show the importance of international regulate standards in the banking industry. It is presented the rolle of Basle Committe in the globalization of banking rules, and the measures which the benks will addopte in order to prevent the banks' bancruptcy.

1. Activităţi financiar-bancare internaţionale

Funcţionarea Sistemului Bancar Internaţional(SBI) are loc astăzi într-un cadru juridic compus din:

- baza juridică, care se găseşte la nivel intern în fiecare ţară;
- unele reguli la nivel internaţional fixate prin acorduri şi tratate adoptate de ţări;
- unele reguli obligatorii şi în special recomandate (de exemplu: INCOTERMS, RUIU 500., etc. sunt îndrumătoare şi neobligatorii) emise prin instituţiile şi organismele internaţionale, având competenţe financiar-bancare şi/sau de comerţ: FMI, grupul BM, OCDE, GATT, CNUCED, CCI etc.

În acest cadru juridic, activităţile specifice puse în practică sunt multiple, chiar dacă ele nu sunt întotdeauna “vizibile” pentru “actorii” comerţului exterior.¹

În primul rând, marile bănci private şi publice internaţionale dispun, în ansamblul lor, de o reţea vastă de sucursale şi filiale de birouri de reprezentare, bănci asociate, bănci corespondente – răspândite în toate ţările lumii - care reprezintă suportul fundamental pentru funcţionarea Sistemului Bancar Internaţional;

În al doilea rând, organizarea specifică a sistemului bancar-financiar internaţional permite colectarea sau mobilizarea capitalului.

Evident că atât pe pieţele externe ca şi pe pieţele interne, băncile şi Intermediarii Financieri Specializaţi derulează multiple alte activităţi, ca de pildă:

- investiţii de portofoliu;
- participarea la bursele de valori mobiliare;
- operaţii cu devize pe pieţele de schimb;
- participarea la emiterea şi plasarea de titluri;
- alte activităţi şi preocupări specifice.

Dar, aceste activităţi sunt puse în practică de băncile internaţionale, în special pentru ele însele, dat fiind faptul că sunt supuse unei puternice concurenţe internaţionale în cadrul Sistemului Bancar Internaţional.

Din punctul de vedere al firmelor de comerţ exterior (precum şi firmelor multinaţionale, firmelor specializate în comerţ internaţional, altor profesionişti în comerţul internaţional etc.),

¹ A. Burciu, P. Sandu, Gh. Sandu – *Activitatea bancară internaţională*, Editura Economică, Bucureşti, 1999, p.39

principalele activități și preocupări în cadrul Sistemului Bancar Internațional sunt cele enunțate anterior. Aceste activități și preocupări se adresează în aceeași măsură:

- firmelor multinaționale;
- altor “actori” ai comerțului exterior;
- tuturor profesioniștilor din comerțul internațional;
- guvernelor țărilor;
- băncilor centrale;
- altor bănci comerciale de pe piețele naționale;
- unor instituții oficiale.

La fel ca băncile existente pe piețele interne, marile bănci private și publice ale Sistemului Bancar Internațional efectuează toată gama de operații specifice lumii bancare, inclusiv pe piețele externe (raporturi cu clientela, înțelegeri bancare, depozite, operațiuni de casă, compensări, credite, plăți și încasări, operațiuni cu efecte comerciale etc.)

2. Standardizarea reglementărilor bancare internaționale

Pe plan mondial, există două documente deosebit de importante în care sunt precizate standardele privind desfășurarea activităților bancare. Primul document este *Convenția de la Basel*², care abordează problema capitalului băncilor, iar al doilea document este intitulat „*A Doua Directivă de Coordonare Bancară a Uniunii Europene*” și care se referă la acordarea de licențe, băncilor.³

Guvernatorii băncilor centrale din țările “Grupului celor 10” (state industrializate) s-au întâlnit în decembrie 1987 la Basel (Elveția) și au semnat un acord privind criteriile ce trebuie avute în vedere în stabilirea dimensiunii optime a capitalului unei bănci, acord cunoscut sub denumirea de *Convenția de la Basel*.

În Convenție a fost definit capitalul unei bănci, s-a stabilit nivelul minim de capital pe care trebuie să-l aibă o bancă (în funcție de dimensiunea și mărimea riscului aferent activelor sale) și modul de stabilire a indicatorului de adecvare a capitalului.

Acordul de capital Basel fixează standardele internaționale ale proporționalității capitalului bancar. În 1988, Comitetul Basel pentru Supravegherea Băncilor a stabilit o metodă de corelare a capitalului cu activele bancare utilizând un sistem simplu de evaluare a riscurilor și o proporție minimă de capital de 8%.⁴

De la elaborarea Convenției Basel I, sistemul financiar și bancar s-a schimbat drastic. După evaluarea riscurilor pieței în anul 1996, Comitetul Basel a hotărât ca în anul 1999 să modifice Acordul de Capital existent până la acea dată, pentru a include dezvoltările pieței tehnice, care s-au produs de-al lungul timpului. Convenția Basel II reprezintă o reformă importantă a Acordului de Capital din 1988 care încearcă să apropie capitalul băncii de riscul economic și care reprezintă un pas important față de Acordul de Capital Basel.

În anii care au urmat, 1999, 2001 și 2003 (CP1, CP2 și CP3) au fost emise câteva acte consultative de revizuire a Acordului de Capital. Perioada consultativă a ultimului act consultativ

² Comitetul de la Basel (Basle) a fost creat în 1974 de către băncile centrale din statele membre ale “Grupului celor 10”. Cu timpul, acest comitet a devenit un forum pentru cooperarea dintre băncile centrale privind supravegherea bancară.

³ L.C. Ionescu – Băncile și operațiunile bancare, Editura Economică București, 1996, p.30

⁴ Comitetul Basel pentru Supraveghere Bancară este un organ de stabilire a standardelor care reunește băncile centrale și supraveghetorii bancari din țările G10 (S.U.A., Japonia, Canada, Elveția, Franța, Belgia, Olanda, Italia, Luxemburg, Germania, Spania, Suedia, Marea Britanie și Comisia Europeană ca observator). Deși Basel stabilește standarde pentru bănci cu activitate internațională, aceste standarde au fost frecvent aplicate instituțiilor locale în G10 și au fost adoptate de peste 100 de țări. În Uniunea Europeană aceste standarde se aplică – prin directive U.E. – și firmelor de investiții.

CP₃ a durat până la sfârșitul anului 2003 deoarece noile propuneri pentru abordarea pierderilor prevăzute și neprevăzute au fost primite până în luna octombrie 2003.

Convenția Basel II se fundamentează pe trei piloni:

1. Pilonul 1 – capital minim;
2. Pilonul 2 – revizuirea evaluărilor capitalului intern;
3. Pilonul 3 – disciplina de piață prin accesul la Pilonul 1; în loc de impunerea unei singure metode de calcul a necesarului de capital de minim 8%, instituțiile își pot alege dintr-o gamă din ce în ce mai sofisticată de procedee, procedeele de măsurare și de control al creditului și a riscurilor operaționale.

Structurile mai elaborate de control vor cunoaște în viitorul apropiat, schimbări mai puține în calcularea adecvării capitalului.

Și abordările specifice cu privire la riscul creditului au fost separate, pentru a acoperi riscul suveranității, colectiv și interbancar și riscul creditului retail. Abordarea investițiilor specializate în creditare și în capitaluri este dezvoltată pentru a acoperi și asigurările.

Forma finală a Convenției Basel II a fost emisă în 26 iunie 2004, conținutul acesteia corespunde CP₃, cu excepția câtorva modificări publicate între timp de Comitetul Basel. De exemplu, posibilele variații ale capitalului sunt prevăzute a fi într-o proporție de 95% (în anul 2007), de 90% (în anul 2008) și de 80% (în anul 2009) din calculul Basel I.

În plus, termenul de implementare al acestor prevederi internaționale pentru riscul de credit și pentru riscul operațional este prevăzut pentru anul 2007. În ceea ce privește abordările standardizate și fundamentale pentru riscul de credit și pentru riscul operațional, procedura va deveni efectivă, la sfârșitul anului 2006.

Conținutul Acordului Basel II va fi transferat în legislația europeană prin modificarea directivelor Uniunii Europene deja existente. Un proiect de noi directive a fost emis în 14 iulie 2004 de către Comitetul European pentru Standarde și care va fi obligatoriu pentru toate instituțiile de credit din Uniunea Europeană.

Acordul Basel II va avea efecte importante asupra băncilor și piețelor de capital. Supraveghetorii bancari nu au încercat să modifice, în sensul creșterii, procentul minim de capital, în mod administrativ, ci au realocat acest capital instituțiilor de credit conform unor măsuri, mult mai expuse riscului. Cerințele procentuale ale capitalului sunt, inevitabil, mai strâns legate de nivelul actual al capitalului, decât de nivelul capitalului existent deja în bănci.

Formula stabilită prin Convenția de la Basel, oferă criterii precise pentru adecvarea capitalului. Astfel, este important ca o bancă să aibă o bază financiară solidă, pentru a o proteja de insolvabilitate. Dacă o bancă are un portofoliu de credite cu grad mare de risc, trebuie să se asigure că dispune de resurse financiare suficiente pentru a se proteja, în situația unor credite neperformante, respectiv în cazul în care unii dintre clienți nu pot să-și ramburseze creditele. Pe de altă parte, un capital de bază mare, protejează deponenții și le păstrează încrederea în bancă, ei fiind siguri că nu-și vor pierde banii, în cazul în care banca înregistrează pierderi din alte activități.

Metoda cu cea mai largă utilizare, pentru prevenirea riscului în procesul de creditare, se bazează pe indicatorul de adecvare a capitalului, care se calculează ca un raport procentual dintre capitalul disponibil și activele ajustate în funcție de risc.

Nivelul fondurilor proprii, se determină cu ajutorul indicatorului Cooke (după numele președintelui comitetului de la Basel, Peter Cooke, din partea Băncii Angliei). Indicatorul de adecvare a capitalului este o rată de solvabilitate, care se calculează astfel:⁵

$$\frac{\text{fonduri proprii}}{\text{activ bilanțier} + \text{elemente extrabilanțiere}} > 8\%$$

⁵ A. Burciu, P. Sandu, Gh. Sandu – Op. cit, p.57-58

Activele ponderate cu risc, sunt acele active care ar determina pierderi pentru bancă, ca urmare a existenței unuia din următoarele riscuri:

- portofoliul de investiții, deținut de bancă, să nu atingă valoarea contabilă când este vândut;
- alte active să fie vândute sub valoarea contabilă;
- beneficiarii creditelor (debitorii) să nu restituie sumele datorate băncii, fie în ceea ce privește ratele scadente, fie prin nerespectarea graficului de rambursare, convenit cu banca, la acordarea creditului.

Băncile trebuie să aibă suficient capital, pentru a acoperi riscul unor astfel de pierderi.

Principalele puncte ale Convenției de la Basel referitoare la adecvarea capitalului sunt:

- minimum 8 % din activele ajustate în funcție de risc trebuie să fie deținute sub formă de capital de bază, structurat în capital de rangul I și capital de rangul II;
- minimum 50 % din capitalul băncii trebuie să fie **capital de rangul I**, reprezentând capitalul social (fondurile acționarilor), plus rezervele declarate (publicate), obținute din profitul nerepartizat;
- restul capitalului de bază poate să fie format din **capital de rangul II, sau capital suplimentar**, constituit din rezerve nedeclarate și rezerve din reevaluări;
- sunt luate în considerare elemente din afara bilanțului, cum ar fi garanțiile;
- fiecare țară poate să-și stabilească și să aplice propriile criterii pentru determinarea capitalului adecvat, dar nivelul minim este cel stabilit prin Convenția de la Basel.

Pentru a calcula valoarea activelor ajustate de risc, diferite clase de active sunt evaluate în concordanță cu o scală a riscului. Această scală începe cu 0 (pentru active nepurtătoare de risc) și poate ajunge până la 100 %, astfel ca în cazul în care riscul unui activ este mai mare, cu atât este de mare procentul atribuit riscului.

Exemple de **ponderi în funcție de risc** pe categorii de active, pot fi următoarele:

- numerarul este ponderat cu 0 (numerarul are gradul de risc 0);
- creanțele, cu scadență mai mică de un an, de încasat de la bănci străine se ponderează cu un grad de risc de 20 %;
- creditele garantate cu ipotecă asupra imobilelor se ponderează cu 50 %.

Importanța sistemului de ponderare a activelor în funcție de risc, constă în aceea că o bancă, cu cât are mai multe active cu risc ridicat, cu atât trebuie să aibă un capital de bază mai mare.

Urmare a Convenției de la Basel, băncile din majoritatea țărilor lumii, respectă reglementările privind capitalul adecvat – standard minim, fapt care elimină, în parte, un tip neloyal de concurență, întrucât, respectând această cerință, se restrânge posibilitatea băncilor de a atrage clienți noi, prin simpla mărire a volumului creditelor acordate. De aceea băncile trebuie, să găsească alte soluții pentru atragerea clienților potențiali, prin diversificarea gamei de servicii și produse bancare pe care le oferă.

O bancă ale cărei împrumuturi sunt limitate de mărimea capitalului de bază, trebuie să găsească alte metode de creștere a acestui capital, pentru a putea acorda mai multe împrumuturi. Aceste metode pot include sporirea profitabilității activității băncii sau a rezervelor sale, convingând în acest fel acționarii să investească fonduri mai mari și să vândă investitorilor mai multe acțiuni.

3. Standardizarea reglementărilor bancare europene

Standardele bancare stabilite de Uniunea Europeană, se aplică numai în țările membre fiind cunoscute, pe plan internațional, în special în țările europene care aspiră să devină membre, întrucât Uniunea Europeană este cea mai mare piață bancară din lume. La începutul anilor '90, totalul activelor băncilor Uniunii Europene a fost de aproximativ 10 trilioane USD, comparativ cu 8,3 trilioane USD, în cazul băncilor din Japonia și de 6,5 trilioane USD, pentru cele din Statele Unite

ale Americii. Europa are cea mai densă rețea de sucursale bancare, comparativ cu celelalte continente, raportul fiind de o sucursală la aproximativ 2000 de persoane, în timp ce, același raport, în Statele Unite ale Americii și Japonia este de 2.300, respectiv 2700 de persoane.

Primul pas în crearea unei piețe bancare unice a fost făcut în 1977, prin adoptarea **Primei Directive de Coordonare Bancară** care a definit conceptul de „instituție de credit” și a precizat condițiile necesare pentru acordarea autorizației în domeniul bancar.

Directiva a luat în considerare aplicarea reglementărilor țării gazdă pentru sucursalele băncilor din alte țări membre ale Uniunii Europene.

A Doua Directivă de Coordonare Bancară a fost adoptată în perioada 1988-1989 și a devenit pe deplin operațională în 1993, odată cu piața unică europeană considerându-se că nu există posibilitatea standardizării diverselor practici și legislații bancare din țările membre ale Uniunii Europene. În schimb, această directivă are în vedere recunoașterea reciprocă, de către țările membre, a sistemului fiecărei țări membre, de autorizare și supraveghere bancară.

Acest pas, a impus creșterea cooperării între organismele de supraveghere și reglementare din țările membre, fapt ce a deplasat accentul preocupărilor de la țara gazdă de origine, pentru toate activitățile oricărei bănci din Uniunea Europeană. Mecanismul esențial al activității bancare, este **Licența Unică Bancară**, ceea ce înseamnă că autorizarea, acordată într-o țară, dă unei instituții un “pașaport” care îi permite să-și desfășoare activitatea în orice țară din Uniunea Europeană.

Această Directivă de Coordonare Bancară, cuprinde 23 de articole, iar principalele reglementări se referă la unele aspecte esențiale ale activității bancare în țările membre a Uniunii Europene.

Astfel prin articolul 3 se stabilește capitalul minim, pentru o bancă, la suma de 5 milioane ECU.

Articolul 4 al acordului prevede că acționarii importanți trebuie să fie verificați din punctul de vedere al credibilității și acceptați de către autoritățile de control și reglementare.

Articolele 16, 17 și 18 stipulează faptul că instituțiile de credit pot să-și constituie sucursale sau să ofere servicii în cadrul Uniunii Europene, fără autorizarea țării gazdă (beneficiind de licența unică bancară acordată de țara de origine).

De asemenea prevederile din această directivă bancară europeană, acoperă principalele activități bancare privind:

- constituirea depozitelor;
- acordarea creditelor;
- transferul banilor;
- leasing-ul;
- managementul portofoliului;
- păstrarea în custodie;
- tranzacționarea hârtiilor de valoare;
- consultanța financiară;
- cecurile de călătorie.

Toate aceste activități sunt reglementate de banca centrală din țara de origine a fiecărei bănci. Licența Unică Bancară oferă băncilor posibilitatea de a-și extinde activitatea în orice țară din Uniunii Europene. Presiunile concurenței vor determina o piață comună de servicii bancare pe întreg teritoriul Uniunii Europene.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bătrâncea I. – Analiză financiară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000
2. Basno C., Dardac N. – Management bancar, Editura Economică, București, 2002
3. Basno C., Dardac N., Floricel C. – Monedă, credit, bănci. – Editura Didactică și Pedagogică R.A, București, 2003

4. Burciu A., Sandu P., Sandu Gh. – Activitatea bancară internațională, Editura Economică, București, 1999
5. Dedu V.– Gestiunea și auditul bancar, ediția a 3-a, Editura Pentru Științele Naționale, București, 2001
6. Dufloux C. – Piețe financiare, Editura Economică, București, 2002
7. Gaftoniuc S. – Practici bancare internaționale, Editura Economică, București, 1995
8. Greuning H.v., Brajovic Bratanovic S. – Analiza și managementul riscului bancar, Editura Irecson, București, 2003
9. Johnson F.P., Johnson R.D. - Bank Management - Second Edition, Colorado, State University, 1990, American Bankers Association
10. Klein G.– Dictionary of Banking, second edition, Pitman Publishing, London, 1995